

פרשת וישב - חנוכה

א. (לו, א) וישב יעקב בתיב (ישעיה נז, יג) פּוֹצֵעֵקָךְ
יצילךָ קבוציךָ תני כנוסו וכנוס בניו הצילו מיד עשו (שם
שם, שם) יָאֵת כָּלֶם יִשָּׂא רוּחַ יִקַּח הַבַּל' זֶה עָשׂוּ וְאֵלּוּפִיו
(שם שם, שם) וְהַחֹסֶה בִּי יִנְחַל אֶרֶץ' זֶה יַעֲקֹב וַיֵּשֶׁב
יעקב.

205

① אברהם
27

כנוסו וכנוס בניו הצילו

② נחמה
אור

1 ובוה יובן ענין הפירוד בין יוסף ואחיו שבטי
י"ה, מאחר שהיו צריכים אז לירד למצרים, ומקודם
לכך היתה צ"ל מכירת יוסף, הרי בהיותם מאוחדים
לא היתה יכולה מדת הדין לשלוט בהם, ואיך תוכל
להיות מכירת יוסף וירידת ישראל למצרים, ע"כ
6 היה רצון העליון שישנאו אותנו ולא יכלו דברו
לשלוט, שיהיה פירוד בין שבטי י"ה, ומדת הדין
תוכל לשלוט עליהם להוציא לפועל את גלות מצרים.
וזה מד"כ ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוסיפו עוד
שנא אותו, כי יוסף סבר שסיפור החלום יביא
1 לאיחוד, אך למעשה גבר עי"ז הפירוד כדי שיוכל
להתקיים רצון העליון. וכדאיתא בדברי שמואל
עה"פ ויאמר את אחי אנכי מבקש ויאמר האיש נסעו
מזה כי שמעתי אומרים נלכה דתינה, ואחז"ל על
נסעו מזה שהסיעו עצמן מן האחווה. ופירש, את אחי
6 אנכי מבקש, יוסף ביקש רק את האחווה להשיב
האיחוד על כנו, ויאמר האיש נסעו מזה, נסעו מן
האחווה, שהפירוד כבר נקבע אצלם, וילך יוסף אחר
אחיו, כי אמר או חברותא או מיתותא, אם נסעו
מן האחווה אינו חס גם על חייו. והיינו דאם יש
21 פירוד כבר יש עליהם שלטון הסט"א ולכן וילך יוסף
אחר אחיו.

1 במדרש (רבה פד, א) עה"פ וישב יעקב וכו',
דורש הפסוק (ישעיה נז) בועקך יצילוך קבוציך,
תני כנוסו וכנוס בניו הצילו מיד עשו, ואת כולם
ישא רוח יקח הבל, זה עשו ואלופיו, והחוסה בי
ינחל ארץ זה יעקב, וישב יעקב. ע"כ. כינוסו וכינוס
6 בניו, הכח שהיו מאוחדים יחד, זה הציל את יעקב
כאשר שב לארץ ישראל עם השבטי י"ה מיד עשו
וּאלּוּפִיו, שהם כולם הסתלקו מארץ ישראל ויעקב
ובניו נשארו בארץ ישראל.

דברי המדרש הללו מאירים את ענין האחדות
11 שמצינו אצל האבות הק', וע"ד שמצינו אצל אברהם
אבינו בנסיון העקדה, הנסיון הגדול ביותר שלו,
דאיתא בספח"ק שעקדה היא מלשון התקשרות,
שאברהם ויצחק נעקדו והתקשרו זה עם זה. ונכלל
בזה שנתקשרו במדותיהם חסד וגבורה, וגם
16 שנתקשרו ונתאחדו יחדיו בנר"נ וכדכ' וילכו שניהם
יחדיו. משום שלעבור את הנסיון יחיד לבדו אינו
יכול, ורק בכח זה שהיו קשורים ומאוחדים כאחד
עברו את הנסיון. ולכן נזכר פעמיים הלשון יחדיו,
שבתחלה התקשר אברהם עם יצחק, ואח"כ התקשר
11 יצחק עם אברהם. ענין מצינו ענין האחדות כאשר
ניצב יעקב כנגד לבן, דכתיב ויאמר יעקב לאחיו
לקטו אבנים, ומבאר מרן הס"ק מסלונים זי"ע הענין
שקרא לבניו אחיו, כי לבן ובניו היו בחי' יחידה
דקליפה, שהיו מאוחדים, ולכן כנגדם היו צריכים
24 להגביר את כח האחדות של יעקב ובניו. וזהו שקרא
להם אחיו, רמז על כח האחווה, שיהיו מאוחדים יחדיו,
ובכח זה נשברה קליפת לבן. וכן היה אח"כ עם
עשו, כאשר תזר יעקב לארץ ישראל עם השבטי
י"ה ונתייצבה כנגדם כל מרכבת הקליפה, אז כנוסו
31 וכנוס בניו הצילו מיד עשו ואלופיו. בכח שהיו
מאוחדים יחד שברו את קליפת עשו ואלופיו ואת
כולם ישא רוח יקח הבל, ועי"ז נתקיים וישב יעקב
בארץ מגורי אביו.

וכאשר עמדו ישראל לרדת למצרים התחדש
ש"ב האיחוד, כי אילו היה פירוד ביניהם היו נאבדים
לגמרי ח"ו במצרים, ע"כ נתחדש האיחוד כאשר
26 התודע יוסף אל אחיו ויאמר אני יוסף, כדכ' ולא
עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו, דאיתא שהיה
אז יחוד של י"ב צירופי שם הוי"ה, שנתאחדו כל
י"ב שבטי י"ה. שזה היה ההכנה והכח לישראל
שיוכלו לעבור את כור הברזל של מצרים.

31 וכן מצינו אצל יוסף בשעת הנסיון, שאחז"ל
(סוטה לו:) שנראית לו דמות דיומנו של אביו וזה
הצילו. כי בשעת הנסיון היה יוסף בודד במצרים,
ופתו עליו יצרנו, וכדאיתא שהתגברות היצה"ר עליו
היתה על טבעית. ולא היתה שום דרך הצלה אלא
36 ע"י שנראית לו דמות דיוקנו של אביו, שהתקשר
עם אביו ושוב לא היה יחיד, ובכח זה ניצל מהנסיון.
וכמו שבי' שלכן מיאן יעקב להתנחם, אף שרצון
ה' שיהודי יקבל וישלים עם רצון העליון, ומדוע
זה מיאן יעקב להתנחם. אלא שכאן זה היה רצון
41 העליון שיעקב ימאן להתנחם שלא תיפסק
ההתקשרות בינו ליוסף. ואף שיעקב לא ידע מזה
הרי האברים של האבוח"ק עשו מעצמם את רצון
ה', וזה היה רצון ה' שישמר הקשר שלו עם יוסף,

ולעומת זאת הרי רעת ויותר יעקב לבדו ויאבק
36 איש עמו, שכאשר נשאר לבד בלא כח הרבים בא
עליו שרו של עשו ויגע בכף ירכו. כל כח ההתגברות
של שרו של עשו היה רק כאשר נותר לבדו בלא
השבטי י"ה, ולא היה לו את הכח של כנוסו וכנוס
בניו, אז היתה לו שליטה עליו. ואף שיעקב גבר
41 עליו, כדכ' כי שרית עם אלקים ואנשים ותוכל,
בכ"ז נגיעה יכלה להיות לו.

ע כ"ס

①

כדי שברגע של הסכנה הגדולה תוכל להיות התקשרות ביניהם ותראה לו דמות דיוקנו של אביו.

ואנו לומדים מזה שכל המצבים הקשים באו רק בעת היותם יחידים, ואילו כאשר היו מאוחדים יחד היה להם הכח להתגבר על הכל. והוא כדאיתא ביטוד העבודה (ח"ב י"כ) עה"פ הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, ומפרש, שבת אחים שהם קשורים יחדיו ואהובים כאחים, שאז יתפרדו מהם כל פועלי און. כי היחיד לעצמו הוא כנר יחיד שהוא אור קטן הנכבה בנקל, וכך על היחיד יכולים לשלוט כחות הסט"א, אבל בשבת אחים באהבה ואחדות, אז כל הנרות, נר ה' נשמת אדם, מצטרפים לאור אחד כחי' אבוקה, שלאורה יתפרדו כל פועלי און, שכורחים ובטלים מהם כל כחות הסט"א שהם מעלמא דפרודא. וזוהי העצה ליהודי גם בהיותו במצבים הגרועים ביותר, הן ברוחניות כשהוא מרגיש עצמו מנותק לגמרי מהשי"ת, והן בגשמיות, שיתאחד ויתקשר יחד עם יהודים, שאז הר"ז כאבוקה אשר ממנה יתפרדו כל פועלי און. ומרן הס"ק מלכו"ץ זי"ע אמר שכאשר הקב"ה רוצה להעניש יהודי הריהו מטיל בו קושיות וטענות על הצדיק, ואם רוצה להענישו עוד יותר מטיל בו טענות ומענות על החבורה שיהיה לבו חלוק עליהם, שאז הוא פרוץ

לכל כחות הסט"א. אבל אם הוא באחדות עמהם ויודע כי בנפשו הדבר, אין כל כחות הסט"א שולטים עליו. וכמש"כ המהר"ל (ח"א סוטה מו:) לבאר מאחז"ל על הנאמר בעגלה ערופה ידינו לא שפכו

את-הדם הזה, ואחז"ל וכי תעלה על דעתך שזקני ב"ד שופכי דמים אלא שלא פטרנוהו בלא לוייה, ומבאר דכאשר אדם יוצא לדרך למקום סכנה יש לכתות הסט"א שליטה עליו, ברם אם הוא מקושר לרבים, שוהו ענין לוייה שבזה כאילו מודיעים שאינו יחיד אלא הציבור עומד מאחוריו, אזי גם העליונים שומרים עליו והקב"ה מתלווה אליו ושומרו, וכל רע לא יאונה לו, כי יש עליו שמירה מכח הציבור. אבל אם פטרנוהו בלא לוייה ונתנו לו ללכת לבד הריהו יחיד ועל יחיד אין שמירה.

זה הכח השומר יהודי בגשמיות וברוחניות. הן בנוגע לביתו, כאשר הקב"ה עוזר ושוררת אחדות אז יש עליו שמירה ונמתקים כל הדינים, והן בנוגע לחבורה, וכן בכללות ישראל, כאשר רצון השי"ת שלא ישלטו כחות הסט"א על ישראל הר"ז בכח הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, שעי"ז יתפרדו כל פועלי און המה כחות הסט"א, ונמשך רחמים וחסדים בכל הענינים.

בחלום לא מתגלה דבר התלוי בבחירה

והנה קמה אלמתי וגם נצבנה לוי.

טענת יוסף היתה שהוא ימלוך מלכות נצחית - "קמה אלומתי וגם נצבנה". ועל זה תפסוהו אחיו ואמרו לו: "המלוך תמלוך... אם משול תמשול" - כפל לשון, וכי תמלוך תמיד? הרי קבלה בידנו שהמלכות תינתן ליהודה!

וקשה לכאורה, איך יתכן שתהיה נבואת יוסף בלתי נכונה.

ונראה, שהנה בפסוק בספר מלכים (מ"א יא, לח) מפורש שבתחילה המלכות ניתנה לירבעם שהוא משבט אפרים לעולם, דכתיב: "והיה אם תשמע את כל אשר אצוק, והלכת בדרכי, ועשית הישר בעיני, לשמור חוקותי ומצוותי, כאשר עשה דוד עבדי, והייתי עמך ובניתי לך בית נאמן כאשר בניתי לדוד, ונתתי לך את ישראל", עיי"ש, ורק בחטאו הפסיד ירבעם את המלוכה.

והרי כתב הרמב"ם (הל' תשובה פ"ה) שבאמת ידיעת העתידות סותרת את הבחירה, ורק ידיעת הקב"ה אינה סותרת את הבחירה. אם כן, בחלומנו ראה יוסף

בלתייד רק מה שראוי להיות, בלי התערבות של בחירה, והיינו שבאמת ניתנה לירבעם מלכות עולמית. אבל סופם של דברים, מה שירבעם חטא והפסיד המלוכה - דבר זה לא התגלה ליוסף, כי סותר הוא את כח הבחירה.

והנה הנבואות של יוסף נקראו "חלומות", ולא "נבואות". ההבדל בין נבואה לחלום נראה, שבנבואה הקב"ה מודיע לאדם את דברו, וזה עדיין נשאר דבר ה', שהרי כך הנביא אומר: "כה אמר ה'", היינו שזה דבר ה'. אבל חלום עניינו מה שהקב"ה אומר לאדם, ומעתה זו ידיעת האדם עצמו שקיבלה דרך החלום. והנפק"מ ביניהם היא לענין דברי הרמב"ם הנ"ל שידיעת ה' אינה סותרת את הבחירה.

2

ל"ז, י"ח. ויתנכלו אותו להמיתו⁹.

שאלני תלמיד א' איך צריך להסביר מה
 שסיפרה התורה סיפורים אלו על אחי יוסף,
 וכי אין זה בגדר לשון הרע? ומתחלה ענית
 לבאמת לשה"ר אינו אלא על התיים, ועל
 מתיים מותר מצד הדין ואינו אלא חרם
 הקדמונים [עיין או"ח סי' תר"ו ס"ג], והחרם
 אינו אלא על מוציא שם רע ולא על לשון
 הרע. אבל באמת קושיא מעיקרא ליתא,
 להרי אחי יוסף דנו אותו למיתה על פי דין,
 והם פסקו כן משום שחשבו שכך הוא דין
 חברה ולא משום שעיוותו את הדין, וראיה
 מזה ששמותיהם חקוקים על החושן שמכפר
 על עיוות הדין, ובודאי הם כיוונו לשם
 שמם. ואמרת שכוזה יש ליישב מה שהקשו
 הדאשונים מדוע לא הודיע יוסף ליעקב
 במשך כל השנים שהיה במצרים שהוא חי,
 דלפ"ז נראה שחשש יוסף שאם הוא יודיע
 לאביו שהוא חי היו אחיו באים למצרים
 להרגו. שהרי הם פסקו שהוא חייב מיתה,
 אלא שזו היתה כל עבודת יוסף אחר כך
 שהתנכר אלהם ודבר עמם קשות¹⁰, להוכיח
 לאחיו שהם טעו, ורק אחר שהגיעו למסקנא
 ש"האלקים מצא את עון עבדיך", כלומר
 שאז הם הרגישו שנכשלו באיזה עון ובאיזה
 מקום טעו, ואז היה יכול יוסף להתגלות
 אליהם ושוב לא לחשוש מהם, ודו"ק.

ובאמת אף שכבר כתבו כל מפרשי
התורה שמחלוקת יוסף ואחיו לא היתה

מחלוקת מחמת קנאה ושנאה ביניהם, אלא
 היתה מחלוקת לשם שמים בעיקר הדין,
 שהאחים פסקו שיוסף רודף אותם ולכן
 הותר דמו למיתה, מכל מקום יש שמרגישים
 שאין זה אלא דברי דרוש שנאמרו בכדי
 לחפות על אבותינו שלא להוציא לעז
 עליהם. אבל באמת המעיין היטב ככל
 מהפרשה יראה שדבר זה מוכח מתוכו ואי
 אפשר שלא לומר כן, דהא מפורש בפסוק
 שהם החליטו שדינו למיתה, ומכל מקום
 כששמע ראובן ואמר לא נכנו נפש מיד
 הסכימו לדבריו, וכן בשקם יהודה ואמר
 לשנמכרנו לישמעאלים ג"כ מיד הסכימו בלי
 שום הסהוס, ולא רק זה אלא כשראו אחר כך
 את צערו של אביהן הורידו את יהודה
 מגדולתו מחמת שאילו היה הוא אומר
 להשיבו אל אביו היו מקשיבים אליו [רש"י
 ל"ח פ"א]. וזה פלא, דאיך יתכן שתשתנה
 דעתם כל כך מן הקצה אל הקצה, כלומר

(3)

והנה הקב"ה אמר למשה: "כי אני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוק"
 (שמות ג, יט), ואף שמשנה מעכשיו גם הוא ידע את הדבר, מ"מ עדיין היו הדברים
 דברי נבואה, וזה שמשנה יודע מה שהקב"ה יודע, אינו נקרא ידיעת אדם, שכן הרבה
 נבואות ישנן בכתובים על העתיד בעניינים השייכים לבחירה. משא"כ חלום,
 כדוגמת חלומו של יוסף, אין עצם הדברים דברי נבואה, כי עכ"פ אחרי החלום
 נהיה הדבר בגדר ידיעה של יוסף עצמו, וא"כ לא היה יכול לדעת דבר שתלוי
 בבחירה, ולכן ראה רק שניתנה לירבעם מלכות עולם, אבל לא שנלקחה ממנו
 בבחירתו.

ויקנאו בו אחיו. הנה בחלום הראשון
כתב יוסיפו עוד שנא אותו

על חלומותיו ועל דבריו, נאמר בו שנאה
שנתוסף להם עליו שנאה, ובחלום השני
נאמר ויקנאו בו אחיו, חלקם הכתוב.

והענין דבחלום הראשון נאמר לו שיהיה
גדול מאחיו בעושר ובהצלחת עוה"ז ואחיו

יהיו נצרכים לו ללחם ולפרנסה וע"כ הראו
לו החלום בתבואה שהיו מאלמים אלומים

ואלומתו קמה ואלומתם השתחוו לאלומתו,
דנה מורה על פרנסה ומזונות שיהיו נצרכים

לו. אבל בחלום השני הראו לו יתרונו עליהם
בעניני רוחניות וכמו שאמר והנה השמש

והירח ואחד עשר כוכבים משתחווים לי, אשר
השנים עשר כוכבים רומזים על סדר הנהגת

העולם המונהג בסדרן של י"ב מזלות אשר
הוא יהיה המרכז לכל י"ב כוכבים וצדיק

יסוד עולם. והנה מעלת העושר והצלחות
הגופניות אינן מעלות נוספות בעצם האדם

כי לא נתוסף על ידם שום מעלה בעצם
אל העשיר יותר מהעני ואינם רק מעלה

שכנית אבל בעצמותם העשיר והעני שוים,
ולכך ידוע מאמר העולם שאומרים על

חבריהם אשר הוא עשיר יותר ממנו, תתבייש
חיבתי מפני חיבתו וכיסי מפני כיסו אבל אני

לא אתבייש ממנו. אבל במעלות הרוחניות
והם חברה ועבודה כל מי שהוא גדול מחבירו

נתוסף העילוי בעצם האדם דהצדיק נתעלה
בעצמו יותר ונעשה בעצם בחינה אחרת

מעלתו. וע"כ בחלום הראשון אמר חסוכינה
אלומותיכם ותשתחווני לאלומתי, לא אמר

שהם משתחווים לו דכוזה לא נתוסף בו מעלה
עליהם רק שהאלומה שלהם השתחוו לאלומה

שלו, וזהו ממש כמאמר העולם הנ"ל. אבל
בחלום השני המורה על יתרונו ברוחניות

אמר ואחד עשר כוכבים משתחווים לי, שהוא
בעצמו נתעלה עליהם. וע"כ בחלום הראשון

לא נאמר בו קנאה כלל כי הם לא רצו למלוך
אחד על חברו וצדיקים כמהם לא יקנאו

בעושר ובהצלחת עוה"ז, רק שנאו אותו על
שחושב שהם יצטרכו למזון והוא ימשול

בהם. אבל בחלום השני שמורה על יתרונו
ברוחניות לא נאמר בו שנאה כי לא שייך

בזה שנאה רק קנאה על יתרונו עליהם דהיא
קנאה המותרת וכמו שאמר הכתוב (משל מ)

אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה'.

pe 5

7
כ"ו
11

7

16
71-78

6

6

6

16

1

28

31

36

41

46

9) כנסים לחפצם

וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור וכו'.

וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור וכו': והיכן היה ר"א בשקו ובתעניתו על מה שבלבל יצועי אביו וכו' וכשנפנה הלך והציץ לאותו בור א"ל הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה תחילה חייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחילה ואיזה זה, זה הושע שנא' שובה ישראל עד ד' אלקיך (מ"ר פ"ד).

ראובן עוסק בשקו ובתעניתו וקם נגד כל אחיו, וישמע ראובן ויצילהו מידם ויאמר לא נכנו נפש" ולא עוד אלא הולך אל הבור להצילו, בודאי היה לו לחשוב, הלא יקמו גם נגדי ויבזו יגידו מי אתה, ומה אתה, זכור מה עשית, דאיבן לא לבד שיצא נגד אחיו להציל את יוסף הנרדף אלא גם כשארין הוא מוצא אותו, ויקרע את בגדיו" על חטא שנעשה, הילד איננו, כאילו הוא עשה כל מה שנעשה הלא לא היה לו שום חלק במעשי הפשע, הכל נעשה ע"י שאר האחים, ובכל זאת ראובן לקח הכל על עצמו, כאילו הוא עשה לבדו, בזה הראה את גדולתו ודרכי תשובה האמיתית, "א"ל הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה" דרכי כל איש ישר בעיניו, לא הוא עשה אלא חברו, השני גרם והכשיל אותו, אדם הראשון במקום תשובה אמר האשה אשר נתת עמדי היא פתה לי, היא אשמה, היא עשתה, וכן קינן הטיל את כל הרצח על הבל הנרצח. ואתה פתחת בתשובה תחילה" במקום להאשים את האחים לקחת את החטא על עצמך כאילו אתה עשית, קרעת בגדך, וישב ראובן בתשובה שלמה, ועק ואני אנה אני בא, "חייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחלה זה הושע שאמר שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעונך" במקום לשאיל ולחקור ולתלות את כל מה שנעשה באחרים, "שובה ישראל" יש להתחיל בתשובה שלמה ולהכיר "כי כשלת בעונך" הכשלון בא לא בעון אחרים, אלא בעון עצמי. זאת היא דרכה של תשובה שהראה ראובן תחילה.

8) שמתחלה הם שונאים מושכעים שלו עד שהחליטו לסלקו מן העולם, ובסופו של דבר הם נהפכו עד כדי כך שיש להם טענות על יהודה שלא הניאם ממחשבתם. וע"כ צ"ל שמה שהם החליטו להורגו לא היה מחמת שנאתם אליו, אלא מכיון שהם פסקו שהוא רודף אותם הרי מותרים הם להורגו, אבל מכיון שהציע ראובן שאפשר ליפטר מהרודף על ידי השלכתו לבור בודאי הסכימו לזה, וכמו כן מכיון שהציע יהודה שיש למוכרו ועל ידי כך יפטר ממנו בודאי שמתו על זה, ולכן כשראו בצערם הגדול של אביהם טענו ליהודה שאם הוא היה אומר להם להשיבו בודאי שהיו מקשיבים לו והיו מוצאים אופן אחר בכדי ליפטר מהרדיפה של יוסף בלי לצער את אביהם, וא"כ הרי מוכח מתוך סיפור הענין גופא שכל המחלוקת ביניהם היתה על פי דיני רודף, ודו"ק היטב.

10

יובנה
ח"ט
ל' יוסף ח"ט
ל' יוסף ח"ט

ישוב הסתירות במדת הבטחון של יוסף

ההשתדלות אינה עומדת בסתירה לחובת הבטחון - למה נענש יוסף?
איך מתיישבים הרישא והסיפא של הפסוק "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו"?

"ולא זכר שר המשקים את יוסף, וישכחהו"
(בראשית נ"ב)
ופירש"י: "וישכחהו - מפני שתלה בו יוסף לזכרו - הוזקק להיות אסור שתי שנים נוספות", וכו'.

בחליפת מכתבים בין מורנו לבין הרב אברהם שטרן זצ"ל, רבה של העיר נובוזאמקי במדינת צ'כוסלובקיה, יש שקלא וטריא בענין החטא של נדב ואביהוא, שרבים ממפרשי התורה וגם בגמרא (עירובין סג"א; וביומא נג"א) דנים מה היה החטא, שעליו נענשו נדב ואביהוא.

מתוך עיוננו בפירושו של מורנו על העונש של נדב ואביהוא, שעל ידי הקרבת אש זרה ללא ציווי וללא שאילת פי משה, נתגלגל עליהם החטא שלא מיחו בעגל - נתיישר לנו השאלה המפורסמת - למה נענש יוסף בשנתיים נוספות להכלא בבית האסורים על החטא, שאמר לשר המשקים "כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך וכו' והזכרתני אל פרעה"; הלא מקובלנו שכל השתדלות בעת צרה

4

1 מותרת וראויה, ואין בכך כל פגם וחטא במדת הבטחון בהקב"ו, וכן נהגו כל קברניטי ומנהיגי עם ישראל, להשתדל אצל השלטונות לבטל גזירות רעות. ואם כך, למה נענש יוסף בעונש כה קשה, ואף נאמר עליו הפסוק: "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים, ולא בטח על מצרים שקרויים רהב" (רש"י סוף פר' וישנ' וכן מובא במדרש רבא בראשית פרשה פט, ובעוד מקומות).

11

6 **בהקדמת דברי הרמב"ן על הפסוק (בראשית מ"ב):** "ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם" - תתיישב גם תמיהוה זו. וכך כותב הרמב"ן בדברי פירושו על פסוק זה: "כי יש לתמוה, אחרי שעמד יוסף במצרים ימים רבים, והיה פקיד ונגיד בבית שר גדול במצרים, איך לא שלח כתב אחד לאביו להודיעו ולנחמו, כי מצרים קרוב לחברון מהלך כששה ימים". אלא מסביר הרמב"ן: שאחרי שראה הצלחתו הגדולה שלא כדרך הטבע, וכל מה שאירע לו עד כה עם מכירתו - "ציפה שיבואו כולם למצרים ויתקיימו הלומותיו".

16 **מזה** אנו למדים, עד היכן הגיעה מדת הבטחון של יוסף בה' מסבב הסיבות, עד שכבש את רצונו וחפצו העז לשלוח שליח לאביו המתענה ביגונו ובאבלו, להודיעו כי בנו האבוד חי ונמצא בריא ושלם בגופו ובנשמתו במצרים, וגם מצליח בכל מה שעושה. אלא מתוך אמונתו האיתנה במסבב הסיבות, נמוע ולא עשה כל תחבולה לשלוח שליח לאביו, "כי ציפה שיתקיימו חלומותיו" - כדברי הרמב"ן. ועל כך זכה גם שיקראו עליו את הרישא של הפסוק "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו" - "זה יוסף" (מדרש רבה בראשית פרשה פט).

26 **ובהמשך** המאורעות, כשיוסף היה כלוא עשר שנים בחשכת הבור שבבית האסורים של פוטיפר, ונצנצה לו נקודה של אור, ונדמה לו שהנה יש קצה של חבל הצלה לפניו, ע"י שיזכירוהו שר המשקים לפני פרעה. אולי אי-אז יוציאוהו מבירא עמיקתא של אפילת בית האסורים, נשברה רוחו ופקעה סבלנותו שהחזיק בה עד אז, ופנה אל רהבים זה שר המשקים, וביקשו להזכירו לפני פרעה. 31 **אז** קפצה עליו מדת הדין וטענה: - על מה שאביך מתייסר ומתענה ובוכה שנים רבות על אבדן בן זקוניו, כבשת את רצונך והשלכת יחבך על מסובב הסיבות; והנה כאן כשסאת היסורים פגעה בך בגופך ובבשרך, לא עמדה לך מדת הבטחון שלך - ופנית אל רהבים ושטי כזב - על זה בא עליו העונש של עוד שנתיים ימים.

36 **עתה** מתיישבים כמין חומר דברי רש"י והמדרש דלעיל, שקוראים על יוסף את הפסוק (תהלים מ"ה): "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו" זה יוסף. כי דוקא משום מדרגתו הנעלה במדת הבטחון ובאמונתו האיתנה שכל מה שאירע לו, מה' מצעדי גבר ומאורעותיו כוננו ותוכננו - זאת היתה צריכה להיות הסיבה, שגם בחשכת הבור של בית האסורים, ישים מבטחו בה', ולא יפנה אל רהבים, שפיהם שוא והבטחותיהם הבל ורעות רוח. וכל זה מרומז בסיפא דקרא: "ולא פנה אל רהבים" - אלה המצרים שמכונים רהבים.

ודוקא משום מדרגתו הנעלה של יוסף, שמדת בטחונו בה' היתה איתנה כלי-כך, עד שמנע מעצמו לבשר לאביו, כי בן זקונו החביב לא מת ולא נטרף, והוא יכול לפשוט מעליו את בגדי אבלותו.

5

ולפי מדרגתו הנעלה במדת הבטחון נחשבה פניתו לשר המשקים, לחטא ולעון, ששילם על כך בתוספת שנתיים, במעמקי בור הכלא של המצרים. ולאור זה, אין כל סתירה בין הרישא של הפסוק, והסיפא - ששניהם נאמרו על יוסף הצדיק.

(12) ע"מ

למה מרן הגרי"ש לא הלך לישון כשבת חנוכה

(13)

כ-10 שנים לפני פטירת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, נרעד העם היהודי לשמע הבשורה שמרן הגרי"ש זצ"ל צריך לעבור ניתוח. התפילות בכל הריכוזים היהודיים בעולם הרקיעו שחקים, והשי"ת האזין לתפילות, והניתוח הצליח. לקראת שבת חנוכה רצו בני הקהילה לשמח את מרן והזמינו את הרב דוד קלצקין שליט"א שהוא בעל תפילה מיוחד, כדי שיעבור לתפילת מוסף של שבת.

שבת חנוכה

הרב קלצקין אכן התפלל את התפילה בנעימה מיוחדת, וכולם נהנו מאד מתפילתו וגם ראו את ההנאה הגדולה שהייתה למרן מתפילתו המרוממת. בשל התפילה המרוממת של הרב קלצקין התאחרה התפילה באותה שבת כמחצית השעה מעבד לזמן הרגיל.

בתום התפילה עלה מרן זצ"ל לכיתו, לסעודת השבת, ומיד לאחריה התיישב ללמוד, בניגוד למנהגו הקבוע שלאחר הסעודה הוא פורש למנוחה קצרה.

כששאלוהו בני הבית על מה ולמה הוא משנה ממנהגו, השיב שהרי השבת ניתנה לנו בעיקר כדי שנעסוק בה בדברי תורה, אלא שהשי"ת העניק לנו מצוה נוספת של עונג שבת.

והנה בדרך כלל, הוסיף מרן, אני מקיים את מצוות עונג שבת על ידי השינה, אבל בשבת זו הרי קיימתי כבר את המצוה בעונג שהתענגתי על צלילי התפילה היפה, ואם כן אין לי עתה כל סיבה ללכת לישון...

(14)

ע"מ
137

מהדרין מן המהדרין

עוד יש לעמוד על בחירת המצוות שרצו היונים לבטל מישראל. שתי מצוות מובנות מאליהם מדוע ניסו היונים לבטלם, אבל השלשית נפלאה ממני. בשלמא שבת שהיא מיסודי הדת, זכר למעשה בראשית ועיקר אמונתנו תקרעה בשמירתה, ניחא למה רצו לבטלה. וכן מצות ברית מילה שהיא ברית בין ישראל לאביהם שבשמים, והיא החותם שנחתם בבשרינו להבדילנו מן העמים ניחא למה ירצו לבטלו. אבל מצות ראש חודש צריכה ביאור מה ראו לאזור עליה יותר משאר מצוות התורה? בודאי מצוה גדולה היא הוא אבל אין אנו מסתכלים על מצוה זו כאתה מעיקרי הדת וכסמל האומה.

קושיית הפני יהושע מפורסמת, וכעין דבריו נמצא בחידושי המאירי, שלכאורה כל נס חנוכה היה שלא לצורך, כיון שטומאה "דחוויה בצבור", ולחד מאן דאמר "הותרה בצבור" (ולאותו מאן דאמר נחלקו השיטות במסכת יומא, לחד מאן דאמר אפילו הידורא לא מהדרין, שאם בחד בית אב יש כהן טמא וכהן טהור, אין חידור להדר אחר הכהן הטהור) ואם כן, מדוע הוצרכו לכל נס פך השמן? הרי יכלו להשתמש בשמן טמא!

ועוד קשה, שמצינו דבר מיוחד בהדלקת נר חנוכה, שלא מצינו בשאר מצוות התורה בין בדאורייתא בין בדרבנן, שנחלקה חובת ההדלקה לדרגות. דרגה אחת היא "נר איש וביתו" דרגה שניה היא מהדרין, ודרגה שלישית היא מהדרין מן המהדרין, והיכן מצינו חילוקי דרגות בעשיית המצוות כמו בכאן?

(6)

15

ושמחתו בשמירתם גם בניו אחריו ישמור את התורה
ויגיעו לאותו מדרגה של אביהם. ומדויק דבר זה בלשון
הפסוק "זה וכו' אלקי אבי וארוממנהו" כלומר שאם האב
שומר את התורה בהידור אז גם הבן יוכל לומר "אלקי אבי
וארוממנהו" שגם הוא ישמור את התורה בחשק ובאהבה.

מצות החדש שמסמלת את ענין ההתחדשות במצוות היא
מה שרצו היונים לבטל מכלל ישראל. שהרי בכל
חודש וחודש רואים בני ישראל את הלבנה בחודשה
מביאים קרבנות ומכפרים על העבר ומחדשים את העתיד.
ועל ידי כך שוב מתחדשים בעבודת ה' כח זה הוא עיקר
העיקרים שבו תלוי המשכיות קיום התורה כנ"ל ומזאת
פחדו מאד היונים ולכן גזרו שלא לשמור מצות זו כי
חשבו שבבטול מצוה זו יוכלו חס ושלום למלאות זממם
להשכיח תורה מישראל.

וזוהו היום של חנוכה שאנו חוגגים את חינוך התורה
והתחדשותה, שזוהו מה שהיונים רצו לקחת מאתנו.
ולכן תקנו חז"ל שמצוה זו תתקיים על ידי הידור ותתקיים
לפי דרגת האדם, כדי שכל אדם על פי דרגו שכלו יחדש
הידורים שראויים לו, ולכן תיקנו מהדרין, ומהדרין מן
המהדרין. וכזה מובן גם כן מדוע כאן נצטרך ה' לעשות
אנס לישראל שישתמשו בשמן טהור, כי ההידור שבמצוה
מסמל ענין ההתחדשות וההתלהבות שבמצוה, וכח זה רצו
היונים לבטל מישראל. ולכך עד היום כלל ישראל מחזרים
ומהדרים אחר מצות נר חנוכה כי היא מקור ההידור שבכל
מצוה ומצוה.

בשירת הים אמרו בני ישראל "זה אלי ואנוהו אלקי אבי
וארוממנהו". חז"ל (שנח קל"ג:) למדו מכאן ענין
הידור מצות "אתנאה לפניו במצוות, סוכה נאה לולב נאה
ופו". והקושיא בולטת הרי עדיין לא קבלו ישראל את
גופי התורה ומצוותיה, ומדוע כבר אז קבלו עליהם את
ענין הידור מצוה שלכאורה אינו אלא תוספת למצוה.

וביארתי פעם דברי חז"ל אלו על פי ביאורו של הפנים
יפנת (פרשת ונחיים) על הפסוק (דברים ל') "ראה
אנכי נתן לפניכם היום את החיים ואת הטוב וכו' ובחרת
חיים למען תחיה אתה וזרעך". וביאר הפנים יפנת שיש
שתי דרכים כיצד יחנך אדם את בנו לתורה ומצוות. דרך
אחת היא על ידי יראת העונש שאומר לבן שאם לא
ישמור את התורה סופו לגהנם, ודרך שניה היא להמחיש
לבנו שחיותו ושמחתו לבו תלויות בשמירת התורה. והגם
ששתי דרכים אלו יש להן מקור וסמך בין כדאורייתא ובין
כדרכנן, אך אם רוצה הבן שגם בנו הוא ימשיך לשמור את
התורה צריך לבחור את דרך השמחה ועל ידי כך יתקיים
"למען תחיה אתה וזרעך". וזהו שאמרה התורה "ובחרת
בחיים" – למען תחיה אתה וזרעך. ומדת היראה והעונש
רק לפרקים באופן שנוצר יש להשתמש בו אך רוב הזמן
ידיק במדת השמחה והטוב.

ועל פי דבריו תירצתי קושייתנו בענין "זה אלי ואנוהו".
שבקריעת ים סוף הגיעו ישראל לדרגה "שראתה
שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי". אך חששו
ישראל כיצד יוכלו להעביר דרגת האמונה הזאת גם
לבניהם אחריהם. על זאת ענו ישראל "זה אלי וכו'" שעל
ידי הידור מצוה שבה אדם מראה את חביבותו למצוות ה'